

Dekolonizáció és a múzeumok

Amy Lonetree: *Decolonizing Museums: Representing Native America in National and Tribal Museum*. Chapel Hill: The University of North Carolina Press. 2013, 221 p.

1. Az utóbbi évtizedekben jelentős változásokat tapasztalni a múzeumok és a forrásközösségeik kapcsolatában.¹ A korábban általános múzeumi, kurátori autoritás fenntarthatósága több oldalról megkérdőjeleződött (Stocking, ed. 1985), a kritika hatására azután egyre több kísérlet született a különböző jellegű és szintű részvételre, együttműködésre. E folyamat számos okra vezethető vissza, ezek közül jelentős az 1960-as és 1970-es évek polgárjogi mozgalmai, az antropológiai *Writing culture* és az új muzeológia kritikája a reprezentációval kapcsolatban. Mindezek hatására egyre több múzeum igyekezett megnyitni kapuit az őslakos közösségek előtt: eltérő mértékben igyekeztek bevonni őket a gyűjteményekben őrzött anyag feldolgozásába, értelmezésébe, bemutatásába. Ezzel a múzeumok egy korábban kialakult aszimmetrikus hatalmi helyzeten próbálnak meg változtatni, emellett az ilyen típusú együttműködésektől újfajta, több nézőpontú tudásokat is várnak.
2. Amy Lonetree három különböző, észak-amerikai intézmény példáján keresztül elemzi az ilyen jellegű együttműködések lehetőségeit, csapdáit. Mindhárom múzeumban hosszabb időt töltött el, részben kurátorként, kiállítások elkészítésében dolgozva, részben terepmunkát végző antropológusként. Lonetree emellett sajátos nézőpontból közelíti meg e kiállítási projekteket: nemcsak kutatóként (University of California, Santa Cruz) és kurátorként, hanem a hocsank (Hochunk, korábban winnebago) indián törzs tagjaként közelíti meg a múzeumok és az indián őslakos közösségek kapcsolatát.
3. Amy Lonetree a University of California, Berkeley hallgatójaként kezdett el múzeumokkal és őslakos történelemmel foglalkozni. Az 1990-es évek elején kurátorként dolgozott a Minnesota Historical Society múzeumában. A kutatását a Smithsonian National Museum of the American Indian falai között folytatta, követve a múzeu új állandó kiállítása elkészítésének folyamatát, majd a 2000-es években a Ziibiwing Center of Anishinabe Culture & Lifeways falai között vett részt az ottani állandó kiállítás felépítésében. Lonetree 2007 óta a University of California, Santa Cruz falai között oktat.
4. A könyv annak a sorozatnak a szerves része, mely a dekolonizációt mint megközelítést tűzte ki zászlajára (lásd például Ngugi 1986, Smith Tuhiwai 1999, Denzin et al 2008, Kovach 2009, Oland et al 2012, Neumeier – Schaffer eds. 2014, L'Internationale, ed. 2015, Demos 2016). Ezek a munkák antropológiai, társadalmi, módszertani, filozófiai vagy reprezentációs kérdéseket feszegetnek, sok esetben nem európai, őslakos szerzők, kutatók tollából, de minden esetben az eurocentrikus perspektívák egyeduralma ellenében. Lonetree kutatása szintén innen indult el, a legmeghatározóbb munka egyértelműen Tuhiwai Smith (1999) úttörő, módszertani kötete volt az őslakosok és a tudományos kutatás összetett viszonyáról, ám a szerző külön fejezetben részletezi kutatásának azokat az előzményeit, melyek elsősorban az amerikai őslakosok és a múzeumok kapcsolatával foglalkoztak az utóbbi harminc évben. Nemcsak jelentős változásoknak lehettünk tanúi ebben az időszakban, hanem egyre több elemző tanulmány és könyv is született e folyamatról. Lonetree műve legalább egy szempontból újdonságnak számít e sorozaton belül: az első olyan őslakos nézőpontból készült könyv a múzeumi együttműködésről, mely összehasonlító. Lonetree ugyanis nem csupán esettanulmányt írt, hanem egyszerre három ilyen, és ezeket egy önálló zárófejezetben veti azután össze.
5. A könyv gerincét alkotó három fejezet három esettanulmány, mely a Minnesota Historical Society és a Mille Lacs ojibwék együttműködését, majd a Smithsonian National Museum of the

American Indian kiállítását, végül a Ziibiwing Center of Anishinabe Culture & Lifeways kísérletét elemzi. Mindegyik eset a múzeumok és az őslakosok közötti együttműködés egy-egy sajátos változatát képviseli. Lonetree részletesen végigveszi a pozitív kezdeményezéseket és az ennek folyamán jelentkező problémákat egyaránt.

6. Lonetree 1994-ben a Minnesota Historical Society (MHS) keretén belül kezdett el dolgozni kurátorként. A cél egy Mille Lacs ojibwé múzeum mint „hibrid törzsi múzeum” létrehozása, 1996-os megnyitása volt. Az MHS munkatársai megállapodtak abban, hogy végig az indián résztvevők kívánságai és döntései szerint dolgoznak majd. Lonetree a történelmi idővonal elkészítésért volt felelős. Az 1990-es évek múzeumi többszólamúságának és multiperspektivikus kiállítási módjainak terében megpróbált egy olyan bevezető részt megalkotni, melyben a legkülönbözőbb történelmek, a régészeti, földtani mellett az indián teremtés narratívája egymás mellett kaptak volna helyet. Amikor az indián közösségnek ismertette a tervet, a válasz egyértelműen és határozottan nemleges volt. A csoport kizárólag a saját történetüket akarta bemutatni, és nem kívánt azzal foglalkozni, hogyan látják ezt mások. Lonetree mint friss antropológus számára a lecke meghatározó maradt: megmutatta, hogy a többszólamúság sok esetben a korábban elhallgatott hangok előnyben részesítését jelenti. Azt, hogy az egymás mellettség nem mindig egy konkrét intézmény keretein belül, hanem egy sokkal tágabb kontextusban működik.
7. Hasonló problémát emel ki Lonetree a Smithsonian National Museum of the American Indian új állandó kiállításában is. Bár a múzeum vezetése és munkatársai mindent megtettek a kiállításban megszólaló indián közösségekkel való együttműködés érdekében, és a résztvevők önállóan fogalmazhatták meg a történetüket, a kiállítás kiindulópontja, az hogy az indián közösségek „itt vannak”, jelen vannak, élük életüket, elvonja a figyelmet arról a véres gyarmati múlttól, melynek elmondása éppen ebben az új korszakban Lonetree szerint megkerülhetetlen (lett volna).
8. Éppen ezért fontos a harmadik példa, a Ziibiwing Center of Anishinabe Culture & Lifeways mint indián közösségi tér története, mely Lonetree számára a legjobban sikerült intézmény. A hely fontos szerepet játszik a törzs életében, valódi közösségi múzeum, mely nemcsak látogatókat fogad, hanem aktívan átadja a törzs tudását a fiatal tagjai számára, és segít megértetni, kik is ők valójában.
9. A könyv egyszerre ad képet egy indián kutatóról szakmai fejlődéséről, látásmódjáról, az indián közösségek és a múzeumi szféra folyamatosan változó kapcsolatáról és kérdéseiről. Az ebben való tájékozódást nem kis mértékben segíti az irodalomjegyzék és a nagyon jól használható, részletes tárgyszavazás.

JEGYZETEK

1 Az ismertető a *Mai tárgyak, mai emberek, társadalmi múzeumok. Út a részvételen és együttműködésen alapuló múzeumok felé. Módszertani alap kutatás* (112185) című OTKA-kutatás keretében készült el.

IRODALOM

DEMOS, T. J.

2016 Decolonizing nature. Contemporary art and the politics of ecology. Berlin: Sternberg Press.

DENZIN, NORMAN K. – LINCOLN, YVONNA S. – SMITH, LINDA TUHIWAI

2008 Handbook of critical and Indigenous methodologies. New York: SAGE.

KOVACH, MARGARET

2009 Indigenous methodologies: Characteristics, conversations, and contexts. Toronto: University of Toronto Press.

L'INTERNATIONALE, ED.

2015 Decolonising museums. L'Internationale Online.

NEUMEIER, BEATE – SCHAFFER, KAY, EDS.

2014 Decolonizing the landscape. Indigenous cultures in Australia. Amsterdam: Rodopi.

NGUGI WA THIONGO

1986 Decolonising the mind: The politics of language in African literature. London: Heinemann Educational.

OLAND, MAXINE – HART, SIOBHAN M. – FRINK, LIAM, EDS.

2012 Decolonizing indigenous histories. Exploring prehistoric/colonial transitions in archaeology. Tucson: The University of Arizona Press.

SMITH TUHIWAI, LINDA

2012 [1999] Decolonizing methodologies. Research and indigenous peoples. London – New York: Zed Books.

STOCKING, GEORGE W., ED.

1985 Objects and others. Essays on museums and material culture. Madison: University of Wisconsin Press.